

שער יוסף אחד

1) זמן חכמה

2) מיכאל יצחק

ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד בואי אלך מצרימה לי הם, אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי (מתח, ה).

מקו"ן זמן זמן ועתה שני בניך הנולדים לך וגו' אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי... יצחק וימנואל עולם יצחק אפרים ומנשה... יצחק וימנואל עולם יצחק אפרים ומנשה... יצחק וימנואל עולם יצחק אפרים ומנשה...

ענין במשך חכמה שביאר ע"פ הגמ' ב"ב (קכב, א) דמבואר שם ברש"י ותוס' דלעתיד לבוא מנשה ואפרים יטלו חלק אחד בארץ ושניהם יהיו תחת דגל של יוסף. וכשבט אחד יחשבו והוא ע"פ הפסוק (ב' יחזקאל מח, לב) "שער יוסף אחד". וזה מה שאמר יעקב: "ועתה שני בניך" וגו' - עתה אפרים ומנשה יחשבו כשני שבטים ויטלו שני חלקים בארץ, אבל לעתיד לבוא בימות המלך המשיח יטלו חלק אחד ויחשבו כשבט אחד של יוסף.

והנה מה שלעתיד לבוא אפרים ומנשה ייחשבו כשבט אחד שהוא שבת יוסף, נראה לבאר שהוא מפני שיוסף נחשב לאב (ולכן הוא אחד מן האושפזין, כי כל האושפזין הן בבחינת אבות; מנשה אב לגבאים, ואהרן אב לכהונה, ודוד אב למלכות, ויוסף גם הוא אב לשבטים) שהרי שתי בניו היו שבטים.

וזה שיוסף נחשב לאב, הוא משיב שחידש והראה את הדרך איך אפשר לחיות בגלות. יוסף נפרד כל כ"ב השנים משיאר כנסת ישראל ומבית אביו והיה היהודי הראשון שחי בגלות כנידח, ומ"מ חי חיים של קדושה וטהרה, וזכה להיות מטעם זה כאב, ובניו אפרים ומנשה שנולדו קודם שבאו יעקב ובניו מצרימה נהשבו לשבטים כיון שנולדו בגלות ובריחוק מסאר משפחת ישראל. אבל הבנים שנולדו אח"כ לא נחשבו כשבטים. ואכן לעתיד לביא שאחריו לא תהיה עוד גלות והקב"ה יקבץ נדחי ישראל, יחזור יוסף להיות כשאר השבטים ולכן יצטרפו מנשה ואפרים יחד לשבט אחד של יוסף.

ועוד יש להוסיף ולבאר, שמה שיוסף היה נפרד מאחיו ושנאו עליהם מתבטא על ידי זה שהוא אב ובניו מנשה ואפרים נוטלים חלק לעצמם, אבל לעתיד לבוא כשתביא הנאילה השלימה אף יוסף יחזור באהבה ורעות לאחיו ולא יהיה עוד חילוק בין יוסף ושאר האחים, וגם שבט לוי יטול חלק בארץ (כמבואר גב כן שם ברש"י בב"ב) כיון שישחרר השלום בין כל השבטים ויהיה שיון מוחלט ביניהם, ולכן יוסף יהיה שוה לאחיו ויטול נחלה אחת בלבד.

הסימן המופלא שעשו בני אפרים לעצמם דוקא במילה 'שבט'

וילמדו גלעד את מעבדות הירדן לאפרים והיה כי יאמרז פליטי אפרים אנפורה ויאמרז לו אנשי גלעד האפרים אתה ויאמר לא. ויאמרז לו אמרז נא שבולת ויאמרז שבולת ולא יבין לדבר פן ויאמרז אותם וישתדלוהו אל מעבדות הירדן ויפול בעת ההיא מאפרים ארבעים ושנים אלף" (ב' ה-ו)

שיבוש זה בפיהם של בני אפרים, אמר הגאון רבי דב צבי קרלנשטיין, אב"ד מאלוקין, לא היה אקראי.

שהרי כאשר בירך יעקב את מנשה ואפרים, נאמר (בראשית מח, יד): "וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה שכל את ידיו כי מנשה הבכור". והנה, בספר תורה, שאין בו ניקוד כידוע, אפשר לקרוא את המילה "שכל" בשני אופנים: או בשין ימנית, ואז יהיה פירוש המילה "שכל" מלשון השלכה, והיינו שיעקב אבינו במקרה ולא בחשבון ודעת השליך את ידיו על ראש אפרים ומנשה. אם נפיש כך, יהיה פירוש "כי מנשה הבכור", מלשון דהא, כלומר: לכן השליך במקרה ולא בחשבון ודעת - שהרי מנשה הוא הבכור ולא יתכן שיעשה זאת יעקב בטוהנה מיוחדת.

אם, לעומת זאת, נקרא את המילה "שכל" בשין שמאלית, תהיה הכוונה להיפך: שיעקב אבינו עשה זאת בהשכל ודעת, אף כי מנשה הבכור (וכפירוש רש"י והתרגום)

משום כך, בני אפרים שחששו פן יקראו בשין ימנית - עמדו והראילו את לשונם לדבר תמיד בשין שמאלית. ומכיוון שזו היתה כוונתם, עשו לעצמם סימן דוקא במילה "שבט", המופיעה בתלום פרעה שעל ידו עלה יוסף לגדולה...

ב"ה (תריסר)

4) שפת אמת

בפסוק האספו ואגידה לכם. ובמדרש שזכו מלאך לק"ש כו'. וזיתא כל כנס' שהיא לש"ש סופה להפקיים. וסנה כנס' זו בודאי' ה' לש"ש ולכן היא קיימת לעד וכמ"ס אשר יקרא למכס באחרית הימים שאסיפה זו ה' הכנה לכל הדורות. וגם מה שקיבלו אח"כ הכורה ה' נכח זה כמ"ס מוכסה קהלת יעקב. ובכל אסיפה לש"ש מסייע בוחו של יעקב דיעקב כלול הוא כדליתא בזה"ק. ולכן בש"ק שהוא זמן אסיפה זוכין לנחלת יעקב. והרי כל ישראל נקראו פ"ש יעקב וישראל. אי"כ כל השורש מכנסיו הוא יעקב ולכן אמר בקהלים אל תחד כבודי שידע שכל הקהילות מתאספין בכותו ואמר שלא תחד כבודי הואיל ולא ה' לש"ש שמים דכתיב תמן אחת ליעקב וכנס' שהיא לש"ש נקראת אחת כמ"ס וה' חלקים אחת והוא מתקיים. וקריאת שמע היא מתוך אסיפת כלל ישראל כי העדות על הקב"ה איש באיש יחיד רק כלל ישראל. וכמ"ס שמע ישראל שמע הוא קיבוץ ואסיפה וזל ע"ז שם ה' חלקים וסופה להפקיים כמ"ס שפת אמת תכון לעד:

בני ישראל ביה"ר נלקח באתנו ארון האלקים . ובא השבט בנימין . ויהיו רץ
 יאת מלך נהמתינו בעניינו . כי השאר אלו בזה . כתוב
 בקרב בזה ידו הקדושה . כמה חיבורים עתה ותחוש ש"ס ישיבים . ובחתי
 ידפים מקדם החבור הנכחי . את אשר כתב בכ"ק . מאמר קריב . איש אמר
 בארצות רבים . אשר בזה גם עתה יאירו ויעוררו את לבות בני . בזה לאותם
 אשר זכו להתבשם מאי תורתו בחיים חיותו . וזכו לשמוע הא"ה . הדין הנצאים
 מן הלב . לב האר"י . בקדושה ובטהרה . במח יתעורר גם יתה לבנו י"ו לשב
 בתשובה שליטה להשי"ת . ולעברו עבודה תמה ונקי . באשר ילכו שם . ובחתי
 וצלה"ה יסייע אותם גם יתה בכל אשר יפנו . — וקראני שם בני ישיבת אמת .
כי כשמו מן הוא . גם לאשר המאמר האחרון . אשר בזה איש יתה קרב
 פמירתו . [הוא בהחיבור הנכחי פרשת ויהי שנת תרס"ה] בזה שם בני ישיבת אמת
 בתיבות אלו "שפת אמת הבון לעד" . — גם מרובי בזה שם בני ישיבת אמת .
 יהודה אריה במוחריר אברתם מרדני . — ישיבת אמת .
 מצאנוהו בכתי"ק . הגם כי היה נראה לפעמים איזה חסד בזה . לא ית
 לשלוח יד בקודש . — גם זאת לדעת כי סדר הכתוב המפורסם בזה .

5
 פקודות
 (1000)

מאת בני וחתני הרה"ק אהר"י וצוקלהיה מגור .

ארזר אפס כי עז ועברתם כי קשתה אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל (מט, ז).
 1. לכאורה נראה שיעקב אבינו לא ברך את שמעון ולוי, אלא קילל אותם, והלא כתוב
 (פסוק כח) "איש אשר כברכתו ברך אותם" משמע שכל אחד נחברך? אלא צריכים
 להבין - מדות האדם הם סוגיא עמוקה מאד, והלואי שאנו נבין את מדותינו. אדם
 יכול לחנות את כל חינו בלי לדעת את מעלותיו וחסרונותיו. יעקב ברך את בניו
 בברכה עצומה, הוא גילה להם את מדותיהם!
 6 חז"ל אומרים שכשאדם מת, באים שלשה מלאכים ואמרים לו קום ואמור את
 שמך, אומר להם המת "מעיד אני עלי שמים וארץ שאיני יודע את שמך" והמלאך
 נותן לו מכה בשלשלת של ברזל ושובר את עצמותיו. זה המקור למה שבסוף התפילה,
 קודם "יהיו לרצון", אומרים פסוק שמתחיל באות שבה מתחיל שם האדם ומסיים
 באות שבה מסתיים שמו של האדם. וזוהי תזכורת לאדם בחייו לזכור את שמו. אבל
מהו הענין לזכור את שמו, ולמה מגיע מכות למי ששכח את שמו?
 הפירוש הוא שהשם שהמלאכים שואלים את המת, אין הכוונה סתם לשמו. השם
 הוא המהות של האדם, המלאכים שואלים אותו "מה מהותך? ומי שחי שמונים שנה
 ואינו יודע מי הוא, על זה מגיע לו מכות.

6
 שיעור
 חז"ל
 ע"פ חז"ל

זה מבהיל! אדם יכול לחיות את כל חייו, וכששישאלוהו מהי מדתך הטובה, הוא
 יענה "נתתי צדקה", ויבאו ויזכיחו לו שכל נתינת הצדקה שלו היתה משום נגיעה
 מטויימת, וכך כל מדה טובה יפרכו לו. הסוגיא העמוקה ביותר באדם היא מדותיו,
 ואדם יכול לטעות כל כך במדותיו מבלי להביר כלל את עצמו.
 שמעתי מהמשגיח ז"ל שלכל אדם יש בפנימיותו מדה יסודית, ואילו היה יודע מהי
 מדתו היסודית היה יכול על ידה להשתלם בכל המדות. לדוגמא, אם רואים ילד
 שיודע שאם הוא יודה על האמת הוא יקבל מכות, ואעפ"כ הוא מודה על האמת, הרי
 זה ראייה כי יש בו מדת אמת שורשית. אלא שיש סכנה אם הוא לא מכיר במדתו זו
 ובמשך הזמן הוא ישכח מזה ויהיה לשקרן, אבל אילו היה יודע ממדתו זו, היה שומר
 על מדתו ועומד עליה אף במקום שהוא נפגש בנסיונות. גם כשהוא יפגש בעצלות הוא
 יעמוד על האמת. וכן אם הוא אינו אוהב לעשות חסד, אבל כשהוא יכיר שהאמת
 מחייבת חסד ממילא הוא יתקן גם את מדת ההסד. וכך במשך הזמן, על ידי מדת
 האמת השורשית שבו, הוא יתקן את כל מדותיו. אבל אם הוא אינו מכיר את מדתו,

2

במשך הזמן כשיפגש במדות אחרות הוא יפסיד את מדה האמת, ואז כבר לא תהיה לו שום אפשרות לתקן את מדותיו.

הסבא מקלם ז"ל ביאר שזו כוונת חז"ל בברך לג, א שהצדיקים הופכים את מדת הדין למדת הרחמים, והיינו שהמדות הרעות הם מדת הדין, והמדות הטובות הם מדת הרחמים, והצדיקים מתקנים את המדות הרעות ע"י המדה הטובה שלהם, והופכים את המדות הרעות למדות טובות - "מדת הרחמים". ואילו הרשעים עושים הפוך, הופכים את מדותיהם הטובות למדות רעות - "מדת הדין".

7

וכמו שיש לאדם מדה יסודית שהיא מושלמת, כך זה גם לצד הרע. יש באדם מדה רעה אחת יסודית שממנה מסתעפים כל המדות הרעות, ואם הוא יודע מהי מדתו הרעה והוא נזהר בה, הוא יזהר כבר בכל המדות הרעות. ואילו אדם שאינו יודע מהי מדתו הרעה הוא יתקלקל בכל המדות.

ברכת יעקב אבינו היתה שהוא גילה לבניו את המדות השורשיות שלהם. לראובן הוא גילה שמדתו הרעה היא הבהלה. ולכן הוא הרחיק ממנו את הכהונה והמלוכה - כי עם מדה כזאת אסור לו להיות שורר על אחרים, כי ע"י הבהלה עלולים לצאת מכשולים גדולים. וכן שמעון ולוי, יעקב נתן להם עצה איך לא להכשל ע"י שיחלקם ויפצם.

זה כלל גדול בחיים. אם יהיה אדם שבטבעו מהפך כבוד והוא אינו מכיר את עצמו, הוא יכול לאבד את חייו כדי שיכבדהו. אבל אם הוא יודע שחסרונו הוא אהבת הכבוד, הוא יכול וצריך לכוון את חייו בדרך שאין בה סכנה של כבוד. למשל, אדם כזה אם הוא יהיה רב, כל רבנותו תהיה "לחטוף" כבוד, והיכן שלא יצא לו כבוד הוא לא יבא. ולא יספיק לו להיות רב בקהילה קטנה אלא הוא יחפוץ להיות ולהקרא רב משל המחוז. וימשיך ויעשה לעצמו ישיבה כדי שיקרא גם אב"ד ור"מ. אדם כזה הרבנות יכולה להורידו לבאר שחת ח"ו, ואילו היה נשאר אדם פשוט וכל לבא לידי שלימות מבלי להתנסות בכבוד. אילו אדם היה יודע מהי מדתו הרעה, היה יכול להתרחק מנסיונות ולא להכשל.

דגמא לזה אנו מוצאים בפרשה של לוט. אנוחנו יודעים שלוט היה אדם גדול⁸, אלא שחז"ל (ברר מא, ז) אומרים שהיה להוט אחר בולמוס של עריות. הסבא מקלם (הכמה ומוסר ח"א מאמר רה) מביא ראיה שלוט גם היה להוט אחרי כסף. וא"כ צריך ביאור איך הלך לסדום והעמיד את עצמו בנסיון שלא יוכל לעמוד בו? אלא כנראה שלוט לא ידע שהוא לקוי במדות הללו, והוא הלך לסדום, שהוא המקום המזומן לזה, וממילא הוא נכשל. אבל אילו היה מכיר את מדותיו הוא לא היה הולך לסדום ולא היה נכשל.

ברכת יעקב אבינו לראובן שמעון ולוי היתה שהוא גילה להם את חסרונותיהם ואת המדה הרעה שלהם. זוהי ברכה עצומה, כי אם יודעים את החסרונות אפשר להנצל מהם. וכן לאחרים גילה יעקב את מעלותיהם. יעקב אבינו גילה ליהודה את מדתו הטובה השורשית: מודה על האמת, ולכן מתאימה לו המלכות. מלך שאינו מודה על האמת, כשיעמידו אותו על טעות שעשה מיד יכעס, ואילו מלך שיש בו את מדת ההודאה על האמת, הוא יודה שנכשל. כשהאדם מכיר את מדתו הטובה, על ידה הוא יכול להשלים את כל המדות הרעות שלו.

מה שהמשיגה ז"ל קרא "המדה היסודית" - כוונתו לשורש הנשמה של האדם, שאם שורש הנשמה של האדם הוא בחסד, א"כ המדה השורשית שלו היא חסד. הגר"א (משלי טו, ד) כותב שפעם כשהיו נביאים, היו הולכים אליהם, והם היו אומרים לכל אחד "שורש נשמתך היא כך", ו"לך מתאימה דרך עבודה זו". לנו אין נביאים שיכולים לגלות לנו את שורש נשמתנו, א"כ עלינו ללכת לפי השלחן ערוך והמסילת ישרים, ולנסות להכיר את המדות העקריות הפועלות בנו.

8

(יו) יהי דן. המשילו הכתוב לנחש לכמה טעמים: האחד, שלא היה שמסון נחש כנגד איביו כשאר המלכים או השופטים בחיילות רבות, רק לבדו יצא. עלתם פתאום כצפוני היוצא ממאורתו. השני, מה הנחש מקבל לחש כך שמסון קבל לחש. שנאמר: ויהי כי הציקה לו בדבריה כל הימים ותאלצהו והקצר נפשו למות, ויגד לה אה כל לבי⁹, וכתוב: אם גלהתי וסר ממני כחי ותליתי: הייתי ככל האדם¹⁰. ועוד מה נחש נקרא שרף, על שם שהארס שורף, כך שמסון שרף באש קמות פלשתים דכתיב: ויבעו אש בלפידים וישלה בקמות פלשתים ויבער מגויש ועד קמה¹¹. ומה נחש אין לו רגלים. כך שמסון חגר בשתי רגליו היה¹². ומה נחש אינו מכה אלא במקום נמוך, מפני קללת נחש הקדמוני: על בחונך תלך¹³. וכתוב: ואתה תשופנו עקב¹⁴. כך שמסון, חנושך עקבי סוס¹⁵ רמו לשני עמודים אשר הבית נכון עליהם¹⁶. ואמר: ויפול רוכבו אתור על

כ"ה כ"ו

3

1 שלשת אלפים אשר על תבנ⁶⁶, וקרא אותם רוכב הנופל אחר⁶⁷. כי כאשר יתך הנחש בעקבי הסוס יגביה הסוס ראשו ורגליו הראשונים ויפול רוכבו אחרו. ומה נחש מכה בלא חרב, כך הרוגי שמשון הלא הרב שנאמר: ויהיו המהים אשר המית במותו רבים מאשר המית בחייו⁶⁸. ותמצא בבראשית רבה⁶⁹: מה נחש נוקם כך שמשון נוקם, שנאמר: ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים⁷⁰, עד כאן. ודע כי הכונה מפורשת בדין⁷¹, ומה שנרמז בראובן נתפרש בדין, והוא לשון: ידין עמו, וכן: נחש * עלי דרך, וזה מבואר. שפיפון עלי ארז, המין הקטן * שבנחשים נקרא שפיפון. ובמדרש⁷²: שפיפון עלי ארז, שמשון חגר בשתי רגליו היה, שכן כתיב בכלעם: ותלחץ את רגל בלעם אל הקיר⁷³, וכתיב: וילך שפי⁷⁴, וכאן כתיב: שפיפון, חגר בשתי רגליו.

(9) קר

(10)

יגלן

(11) נכח ומה אלקים ס' ס' ס'

(יח) לישועתך קייתי ה', לא היה בכל שופטי ישראל מי שנפל ביד אויביו וזלתי שמשון שהוא הנחש הזה, כדכתיב והיה ה' עם השופט והושיעם מיד אויביהם כל ימי השופט⁷⁵, והוא היה האחרון לשופטים, כי שמואל נביא הנה ולא נלחם להם⁷⁶, ובימיו מלכו המלכים, וכאשר ראה הנביא תשועת שמשון כי נפסקה * אמר לישועתך קייתי ה', לא לישועת נחש ושפיפון, כי כך אושע לא בשופט, כי תשועתך תשועת עולמים⁷⁷:

וישלח המלך שלמה ויקח את חירם מצור, בן אשה אלמנה הוא וגו' (י, יגיד)

בין ביהמ"ק - על אהרן

1 בדברי הימים (ב ב, יג) נאמר: בן אשה מן בנות דן, ואחוזל פסיקתא רבתי (פ"ו); את מצא כשנעשה המסכן שני שבטים היו שותפין במלאכתו שבטו של דן ושבטו של יהודה, שבטו של יהודה - בצלאל, שבטו של דן - אהליאב בן אחיסמך למטה דן, וכן במלאכת המקדש שני השבטים הללו היו שותפין, וישלח המלך שלמה ויקח את היום וגו', בן אלמנה הוא ממטה דן, ושלמה בן דוד משבטו של יהודה.

(12) יום אסון נה

1 ביהודה כהרגו המלמנה. בירושלם בראשונה נזרו גזרה על יהודה לפי שמסורת בידם מחטפס קהילה רבג עשו דכתיב (במלכות מט) ירך כגולף לויך והיה נזו בספרי ידו רב לו כספה שהרג את עשו ובספר פ"ק דכופה (דף ג.) דהמר הושיע בן דן שקל קולפת ומחיה אריסה דשטו ומתו עיניה ופעלו אכרטיה דיעקב שחל לא מת בלוחה הכלה עד שפנה עליו יקודה והרגו:

6 וטעמו של דבר אמרו (שמות רבה פ"מ); אין לך גדול משבט יהודה, ואין לך ירוד משבט דן וכזו אמר הקב"ה יבא וינחוג לך שלא יהו מבויני אותו ושלא יהא אדם רווח גסה עליו, לפי שהגדול והקטן שוין לפני המקום.

11 והתוראה, שלתכלית בית המקדש שהיא הטראה השכינה, תנאי קודם לזה הוצא האסונות, וכמו שאמרו (דברים רבה פ"ה); ולמה לא בנו להן בית המקדש (בלימי דוד) שהיו ביניהם דילטורין. הרי שאי אפשר לבנות ביהמ"ק כשיש פירו: לבבות, ולכן הוכרחו להתאחד כולם בבנין ביהמ"ק.

וכמו שכתב הרמ"ק ו"ל בספרו, "עבודת יוה"כ" (אות טז); כי סוד הנשמות הם ששים רבוא, וכדי להמשיך מאור העליון צריך שיהיו ששים רבוא לבבות -

16 לב אחד, כדי שיתייחוו בשמא קדישא עילאה דרברבא דלא שריא אלא באחדות השלם בענין שהוא אחד, ולכן צריך שיתייחדו למטה הלבבות ולמעלה הנפשות והרחוות והנשמות, ואז ודאי שריא עלייהו שמא קדישא בסוד האחדות.

21 ואף מלך המשיח יהיה משבט יהודה ודן, כמו שאמרו (ילקוט שמעוני פרשת ויהי רמז קס) גור אריה יהודה, זה משיח בן דוד שיצא משני שבטים, אביו מהנדה ואמו מן, ושניהם נקראו אריה, שנאמר (בראשית מט, ט) גור אריה יהודה, ודן נקרא גור אריה, שנאמר (דברים לג, כב) דן גור אריה. [וראה בבאורנו בספר שופטים עמ' רכז].

ואתם השופטים עלי ריגה אלקים השפיה לטובה (נ. ט)

(13)

ס' נ' תוכה

נאמר במסכת ברכות: "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה" מכיון שאם אדם בוטח בה' יתברך גם הרע הופך להיות טוב, וכשם שחרישה וזריעה קודמות לקצירה, כך יש צורך לפעמים להקדים רעה כדי שתוכל לבוא לאדם בעקבותיה טובה.

(4)

המגיד מדובנא המשיל זאת לחייט שקיבל לידו אריג משי משובח כדי לעשות ממנו חליפה יפה, לאחר ששרטט החייט כמה קוים על האריג, הוא נוטל מספריים וחותך את האריג לחתיכות בגדלים שונים. אדם שהוא כסיל שרואה את מעשי החייט יצעק עליו צעקה גדולה, בחושבו שהנה הוא משחית ומקלקל את האריג היקר.

(14)
ae

לעומת זאת כשיראה החכם את מעשי החייט מיד יבין כי חיתוך האריג הוא מעשה הכרחי לצורך תפירת החליפה המהודרת שתהא שווה הרבה יותר משווי האריג בעצמו, רק צריך להמתין בסבלנות עד לסיום העבודה כולה.

b

כך גם הנמשל, אל לו לאדם חס ושלום להתרעם על מידותיו של הקדוש ברוך הוא, גם אם עוברים עליו מאורעות קשים, אלא להיפך עליו לקבל אותם בשמחה ובכך יביע את אמונתו בה' יתברך וממילא הקדוש ברוך הוא יחפוץ להשלים את אשר החל לעשות, ולהביא עליו את הטובה בעקבות הרעה שבאה עליו מקודם.

אמנואל (15)

בנות נעילת שער

נפרדים אנו בפרשה זו מספר היצירה שהוא גם ספרן של אבות, שכל מעשיהם יצירה לבנים (כדברי הרמב"ן בריש חומש שמות) ונכנסים אנו לספר הגלות והגאולה ספר שמות (גם זאת למדנו מדברי הרמב"ן שם), וכאשר נכנסים אנו לספר הגלות והגאולה, לימי השובבים, מייחלים אנו לזכות אבות, שימשיכו אבותינו הקדושים ללוות אותנו בחשכת הגלות הקשה והמאיימת.

משל לילד ההולך לראשונה לבית הספר ומביט לאחוריו לראות את אביו ואמו שומרים עליו מרחוק ומנופפים לו לשלום מפתח הבית. כך מביטים אנו לאבות שבכחם הגדול ימשיכו ללוות אותנו לשמור עלינו והם הנוסכים בנו עוז ותעצומות נפש לעמוד בנסיונות של הגלות הקשה.

"חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי" והשאלה ידועה, וכי איך נוכל להגיע למעלת אבותינו קדושי עליון הרחוקים ממנו שנות אור, והלא אין אנו ראויים אפילו להתקרב לד' אמות שלהם, וכבר אמר הצה"ק מרוז"ן שאין הכונה להגיע למעשי אבות, אלא לפחות לנגוע, שיהיה לנו נגיעה כלשהי במעשיהם, אך מ"מ אין מקרא יוצא מידי פשוטו ובודאי אין מאמר יוצא מידי פשוטו.

אלא נראה בזה דאכן בידינו להגיע למעשי אבותינו, אך לא בכוחנו הדל, אלא בכוחם הם, האבות הקדושים נתנו בנו כח להגיע אל מעשיהם ולינוק מכוחם, הם הנמיכו את עצמם והמציאו את עצמם בכדי שנוכל להגיע, כי הלא אבותינו הם, ואיזה אב זה שאין בנו יכול להגיע אליו! זה כוחם ועבודתם המיוחדת בהיותם אבות, לתת לנו כוח ויכולת לעמוד במחיצתם.

וכבר אמרנו פעמים רבות שמעשי אבות אברהם יצחק ויעקב מכוונים כנגד שלשת עמודי תבל, תורה עבודה וגמ"ח. אברהם עמוד החסד הוא, "תתן חסד לאברהם" ועיין רש"י כתובות ח' ע"ב דבריתו של אברהם אבינו הוי "גמילות חסד" ע"ש "ויטע אשל", יצחק עמוד העבודה הוא ע"ש עקידת יצחק, ויעקב הלא הוא עמוד התורה "איש תם יושב אהלים" (ועיין ברכות נ"ח "תפארת זה מתן תורה", ידוע שיעקב הוא מדת התפארת ואכמ"ל).

אמנם יש לתמוה על סדר הדברים, הלא וז"ל אמרו (משנה ריש אבות) "תורה עבודה וגמילות חסדים" וע"י האבות הקדושים הסדר היה הפוך, אברהם (גמ"ח) יצחק (עבודה) ויעקב (תורה) הלא דבר הוא, ודבר זה אומר דרשני.

(5)

16

והנראה בזה דכאשר יש צורך לקרב דור שעדיין לא נגה עליו אור ה', דור שבחוק לגמרי ומנוער מן התורה והמצוה, אין דרך אלא להתחיל בגמ"ח לקרבם בעבודות אהבה ובחבלי הסד, באהבה ובחמלה עד אין קץ, ורק כך אפשר לקרבם לעבודה ולתורה.

וכך גם בימינו, רבים הם אחינו יושבי הארץ שיש לקרבם באהבה ובחמלה, לא במקל חובלים ובתוכחת מוסר אלא בחבלי קסם של אהבת ישראל, ברחמי אב ואהבת אם עד שיזכו להכנס תחת כנפי השכינה.

=

סוגיות רבות ופרשיות שונות למדנו בספרן של אבות ספר בראשית, אך הפרשה הארוכה ביותר היא יוקא פרשת יוסף ואחיו, המכירה, הירידה לארץ מצרים, החלומות והתגלות יוסף אל אחיו, כשליש של ספר בראשית מוקדש לפרשה זו (וישב, ויגש, מקץ, ויחי), בעוד פרשת הייהם של האבות עצמם לא נמסרו באריכות מופלגת כל כך.

וכנראה שיש לנו ללמוד ולהתעמק במיוחד בפרשה זו, כי פרשה שנאת אחים גרמה (לפי פשוטן של דברים, אף שיש בהם כמובן סודות רמים ונשגבים גבוה מעל גבוה) לירידת אבותינו למצרים, ולעשרת הרוגי מלכות ועוד גזירות קשות כידוע מדברי חז"ל.

וכך לדורות עולם, שנאת חנם מעוררת את מדת הדין יותר מכל עבירות שבתורה, (עיין לקמן בפרשת קרח מאמר "דברי ריבות בשעריך").

6